Seat No. : ____________

MAX-10

Sanskrit (Subsidiary) Paper-V

(१) हर्षचरितम् (उच्छ्वास १, २)

(२) किरातार्जुनीयम् (सर्ग १, २)

Time : 3 Hours] **[Total Marks: 100**

સૂચના : (1) પ્રશ્નપત્રનો પ્રશ્નક્રમ ઉત્તરમાં દર્શાવો.
(2) જમણી બાજુના અંક પ્રશ્નના ગુણ દર્શાવે છે.

Instructions : (1) Write the question number & the question paper in your answer.
(2) Figures to the right indicate marks of the questions.

૧. (અ) નીચેનામાંથી કોઈ પણ **બે** નું ભાષાંતર કરો : (૧૦)

1. (a) Translate any **two** of the following : **(10)**

(१) ब्रह्मन् न खलु साधुसेवितोऽयं पन्थाः येनासि प्रवृत्तः । निहन्त्येष परस्तात् । उद्दामप्रसृतेन्द्रियाश्वसमुत्थापितं हि रजः कलुषयति दृष्टिमनक्षजिताम् । कियद्दूरं वा चक्षुरीक्षते ? विशुध्द्या हि धिया पश्यन्ति कृतबुद्धयः सर्वानर्थानसतः सतो वा । निसर्गविरोधिनी चेयं पयःपावकयोरिव धर्मक्रोधयोरेकत्र वृत्तिः । आलोकमपहाय कथं तमसि निमज्जसि ?

(२) सा त्ववादीत् – 'आर्य, श्रोष्यसि कालेन । भूयसो दिवसानत्र स्थातुमभिलषति नौ हृदयम् । अल्पीयांश्चायमध्वा । परिचय एव प्रकटीकरिष्यति । आर्येण न विस्मरणीयोऽयमनुषद्धदृष्टो जनः' इत्यभिधाय तूष्णीमभूत् । दधीचस्तु नवाम्भोभटगभीराम्भोधरध्वाननिभया भारत्या नर्तयन्लताभवनभाजो भुजंगभुजः सुधीरमुवाच 'आर्य, करिष्यति प्रसादमार्याराध्यमाना पश्यामस्तावत्तातम् । उत्तिष्ठ । व्रजामः' इति ।

(३) मेखलकस्त्ववादीत् – 'एवमाह मेधाविनं स्वामी - जानात्येव मान्यो यथैकगोत्रता वा, समानज्ञानता वा, समानजातिता वा, सहसंवर्धनं वा, एकदेशनिवासो वा, दर्शनाभ्यासो वा, परस्परानुरणश्रवणं वा, परोक्षोपकारकरणं वा, समानशीलता वा स्नेहस्य हेतवः । त्वयि तु विना कारणेनादृष्टेऽपि प्रत्यासन्ने बन्धाविव बद्धपक्षपातं किमपि स्निह्यति मे हृदयं दूरस्थेऽपीन्दोरिव कुमुदाकरे ।

(४) अचिन्तयच्चैकाकी – किं करोमि । अन्यथा सम्भावितोऽस्मि राज्ञा । निर्निमित्तबन्धुना च संदिष्टमेवं कृष्णेन । कष्टा च सेवा । विषमं भृत्यत्वम् । अतिगम्भीरं महद्राजकुलम् । न च मे तत्र पूर्वजपुरुषप्रवर्तिता प्रीतिः न कुलक्रमागता गतिः, नोपकारस्मरणानुरोधः, न बालसेवास्नेहः, न गोत्रगौरवम्, न पूर्वदर्शनदाक्षिण्यम्, न प्रज्ञासंविभागप्रलोभनम् ।

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે **ત્રણ** સસંદર્ભ સમજાવો : **(૦૯)**

(b) Explain any **three** with context : **(09)**

(१) अधस्ताद् गच्छ मर्त्यलोकम् ।

(२) सहजस्नेहपाशग्रन्थिबन्धनाश्च बान्धवभूता दुस्त्यजा जन्मभूमयः ।

(३) का चेयमत्रभवती भवत्याः समीपे समवाय इव विरोधिनां पदार्थानाम् ।

(४) गुणवति धनुषि सहायबुद्धिः, न पिण्डोपजीविनि सेवकजने ।

(५) नूनमस्य निर्माणे गिरयो ग्राहिताः परमाणुताम् ।

(६) कामे भुजद्गता ।

૨. કથા અને આખ્યાયિકાનાં લક્ષણો આપી હર્ષચરિતનું આખ્યાયિકા તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. **(૧૫)**

2. Evaluate हर्षचरित as an आख्यायिका, citing the characteristics of कथा and आख्यायिका. **(15)**

અથવા/OR

૨. बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम् ઉક્તિના સંદર્ભમાં હર્ષચરિતને મૂલવો. **(૧૫)**

2. Evaluate हर्षचरित in the context of the statement बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम् । **(15)**

૩. ટૂંક નોંધ લખો (ગમે તે **બે**) : **(૧૬)**

3. Write short notes on any **two** : **(16)**

(१) બાણની મિત્રમંડળી

(1) Bāṇa's friend-circle

(२) निदाघवर्णनम्

(३) બાણનો સમય અને કૃતિઓ

(3) Date of Bāṇa and his works

(४) दर्पशातवर्णनम्

૪. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **ત્રણ** નો અનુવાદ કરો : **(૧૨)**

4. (a) Translate any **three** of the following : **(12)**

(१) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं हितान्न यः संश्रृणुते स किंप्रभुः ।
सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः ।। (१ - ५)

(२) निरत्ययं साम न दानवर्जितं न भूरि दानं विरहय्य सत्क्रियाम् ।
प्रवर्तते तस्य विशेषशालिनी गुणानुरोधेन विना न सत्क्रिया । (१ - १२)

(३) परिभ्रमंल्लोहितचन्दनोचितः पदातिरन्तर्गिरि रेणुरुषितः ।
महारथः सत्यधनस्य मानसं दुनोति नो कच्चिदयं वृकोदरः ।। (१ - ३४)

(४) चतसृष्वपि ते विवेकिनी नृप विद्यासु निरूढिमागता ।
कथमेत्य मतिर्विपर्ययं करिणी पङ्कमिवावसीदति ।। (२ - ६)

(५) अथ चेदवधिः प्रतीक्ष्यते कथमाविष्कृतजिह्मवृत्तिना ।
धृतराष्ट्रसुतेन सुत्यजाश्चिरमास्वाद्य नरेन्द्रसंपदः ।। (२ - १६)

(६) शुचि भूषयति श्रुतं वपुः प्रशमस्तस्य भवत्यलंक्रिया ।
प्रशमाभरणं पराक्रमः स नयापादितसिद्धिभूषणः ।। (२ - ३२)

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે **ત્રણ** સંસદર્ભ સમજાવો : **(૦૯)**

(b) Explain any **three** with reference to the context : **(09)**

(१) न हि प्रियं प्रवक्तुमिच्छिन्ति मृषा हितैषिणः ।

(२) समुन्नयन्भूतिमनार्यसङ्गमाद्वरं विरोधोऽपि समं महात्मभिः ।।

(३) अहो दुरन्ता बलवद्विरोधिता ।

(४) प्रकृतिः खलु सा महीयसः सहते नान्यसमुन्नतिं यथा ।

(५) विमला तव विस्तरे गिरां मतिरादर्श इवाभिदृश्यते ।

(६) वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः स्वयमेव संपदः ।

૫. કિરાતાર્જુનીયમ્‌ની આધારસામગ્રી નિરૂપી ભારવિએ કરેલાં પરિવર્તનોનું ઔચિત્ય ચર્ચો. **(૧૫)**

5. Point out the sources of the किरातार्जुनीयम् and discuss the propriety of the changes brought about by Bhāravi in his poem. **(15)**

અથવા/OR

૫. મહાકાવ્યનાં લક્ષણો આપી કિરાતાર્જુનીયમ્‌નું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. **(૧૫)**

5. Citing the characteristics of a Mahākāvya, evaluate Kirātārjunīyam as a Mahākāvya. **(15)**

૬. નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** પર ટૂંક નોંધ લખો : **(૧૪)**

6. Write short notes on any **two** : **(14)**

(१) ભારવિના વાણી અંગેના વિચારો

(1) Ideas of Bhāravi about speech

(२) દ્રૌપદીનું પાત્રાલેખન

(2) Character-sketch of Draupadī

(३) વનેચરની ઉક્તિ

(3) Speech by the Forester

(४) भारवेरर्थगौरवम्